Ervaringen van jongvolwassenen met de rollen van grootouders: Een kwalitatief onderzoek naar de rol van gender

Student: A.A. Boersma (S4805852)

Begeleider en eerste beoordelaar: dr. P.R. Schreuder
Tweede beoordelaar: W. de Vries

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Masterthesis Orthopedagogiek
Juli 2025

Aantal woorden: 9110

Abstract

Grandparents around the world are increasingly recognized for the important role they play in supporting their grandchildren during emerging adulthood. As a result, more research has been conducted on the various roles grandparents assume in their grandchildren's lives. Despite this, ongoing debate remains about the influence of gender on these grandparental roles. The present study aims to deepen the understanding of young adults' experiences regarding their grandparents' roles. Furthermore, this study investigates possible gender differences in the experiences of grandsons and granddaughters. To this end, data were collected through fifteen semi-structured interviews with young adults aged 18 to 30. The findings indicate that young adults perceive their grandfathers' and grandmothers' roles as largely similar, with subtle nuances reflecting both gender differences and diverse personal experiences. Additionally, there is common ground in how grandsons and granddaughters experience their grandparents' roles, regardless of the grandchild's gender. The current study contributes to the scientific understanding of young adults' experiences during emerging adulthood and offers greater insight into the influence of gender on grandparental roles. Further research could explore the impact of various external factors on young adults' experiences of their grandparents' roles.

Samenvatting

Grootouders vervullen wereldwijd een steeds belangrijkere rol in de ondersteuning van hun kleinkinderen tijdens de fase van ontluikende volwassenheid. Er wordt daardoor steeds meer onderzoek gedaan naar de verschillende rollen die grootouders aannemen ten aanzien van hun kleinkinderen. Binnen dit onderzoeksveld bestaat echter nog discussie over de invloed van gender op de rollen van grootouders. Het doel van dit onderzoek is dan ook om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van jongvolwassenen met de rollen van hun grootouders. Daarnaast kijkt dit onderzoek naar mogelijke verschillen in de ervaringen tussen kleinzoons en kleindochters. Om dit te onderzoeken zijn vijftien semigestructureerde interviews afgenomen met jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar. Uit de resultaten blijkt dat jongvolwassenen de rollen van hun grootvaders en grootmoeders grotendeels als gelijk ervaren, met nuances die voortkomen uit zowel subtiele genderverschillen als uiteenlopende persoonlijke ervaringen. Ook wat betreft het gender van het kleinkind bestaat er een gemeenschappelijke basis in hoe kleinzoons en kleindochters de rollen van hun grootouders ervaren. Het huidige onderzoek heeft een bijdrage geleverd aan de wetenschappelijke kennis over de ervaringen van jongvolwassenen in de fase van ontluikende volwassenheid, en geeft meer inzicht in de rol van gender binnen grootouderrollen. Vervolgonderzoek kan zich richten op de invloed van externe factoren op de rolbeleving van jongvolwassenen.

Introductie

Gedurende de afgelopen decennia vonden er verschillende demografische verschuivingen plaats, waarbij traditionele levensmijlpalen zoals het huwelijk, gezinsvorming en het krijgen van een vaste baan steeds later in het leven bereikt worden (Arnett, 2023). Als gevolg hiervan is de term ontluikende volwassenheid, ook wel 'emerging adulthood', geïntroduceerd om de overgangsperiode tussen de adolescentie en volwassenheid te beschrijven (Arnett, 2023). De ontluikende volwassenheid betreft jongvolwassenen in de leeftijdscategorie 18 tot en met 29 jaar en is een levensfase die wordt gekenmerkt door een periode van veranderingen in familierelaties, hiërarchie en afhankelijkheid (Oliveira et al., 2020). Jongvolwassenen in deze leeftijdscategorie zijn langer dan voorgaande generaties afhankelijk van hun familie voor materiële en emotionele ondersteuning (Johnson & Benson, 2012, in Oliveira et al., 2020). Ook langdurig samenwonen met ouders wordt steeds gebruikelijker (Fingerman et al., 2020). Volgens Arnett (2023) wordt ontluikende volwassenheid gekenmerkt door de volgende eigenschappen: identiteitsontwikkeling, instabiliteit, zelfgerichtheid, het gevoel ergens tussenin te zitten en het gevoel van mogelijkheden en optimisme. Deze periode van ontluikende volwassenheid kan gevolgen hebben voor de familiebanden, aangezien dit een periode is van separatie en het accepteren daarvan. Dit gaat gepaard met het herontdekken van de verhoudingen binnen de familierelatie (Oliveira et al., 2020; Parra et al., 2013).

Daarnaast lijken grootouders wereldwijd een steeds grotere rol in het leven van hun kleinkinderen te vervullen (Buchanan & Rotkirch, 2018). In Nederland is de gemiddelde levensverwachting bij geboorte tussen 1950 en 2023 toegenomen van 71,4 jaar naar 81,8 jaar (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). De stijgende levensverwachting in toenemende gezondheid zorgt ervoor dat veel grootouders en kleinkinderen de kans krijgen om langer deel uit te maken van elkaars leven. Daardoor spelen grootouders mogelijk een belangrijkere rol in de ondersteuning van hun kleinkinderen in de periode van ontluikende volwassenheid. Ook zorgen de toename van het aantal alleenstaande ouders en de toenemende deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt ervoor dat grootouders vaker worden ingeschakeld voor ondersteuning (Buchanan & Rotkirch, 2018). Tegelijkertijd hebben grootouders gemiddeld minder kleinkinderen doordat het gemiddelde aantal kinderen per gezin de afgelopen decennia is afgenomen. Dit kan ervoor zorgen dat grootouders meer ruimte hebben om persoonlijke aandacht aan ieder kleinkind te besteden (Buchanan & Rotkich, 2013, in Buchanan & Rotkirch, 2018).

Rollen van grootouders

Grootouders kunnen verschillende rollen aannemen ten aanzien van het grootouderschap. Verschillende onderzoeken (MaloneBeach et al., 2018; Stephan et al., 2023) beschrijven de rollen van grootouders zoals deze door jongvolwassenen worden ervaren. Het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) beschrijft bijvoorbeeld de rol van ondersteuner, adviseur, vriend, verzorger, voorziener, handhaver van discipline en bemiddelaar. Binnen het onderzoek van Stephan et al. (2023) worden dezelfde en aanvullende rollen verder toegelicht en onderverdeeld in drie categorieën. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen instrumentele rollen, relationele rollen en begeleidende rollen.

Instrumentele rollen van grootouders richten zich op acties of activiteiten met een specifiek doel, zoals de rol van leerkracht en de rol van surrogaatouder. Zo hebben grootouders binnen de rol van leerkracht als doel om hun kleinkind vaardigheden te leren of kennis bij te brengen. Binnen de rol van surrogaatouder vervullen grootouders een rol die lijkt op de ouderrol. Grootouders treden op als primaire verzorger van hun kleinkind of functioneren als een aanvullend ouderfiguur.

Grootouders die relationele rollen vervullen richten zich op de ondersteuning van het sociaal en emotioneel welzijn van het kleinkind. Onder relationele rollen vallen de rollen ondersteuner, rolmodel, bron van liefde, relatiebouwer en familiewortels. De rol van ondersteuner houdt in dat grootouders emotionele steun bieden aan hun kleinkind. Als rolmodel proberen grootouders met hun houding en gedrag een voorbeeld te zijn voor het gedrag van het kleinkind. Binnen de rol bron van liefde bieden grootouders onvoorwaardelijke liefde aan het kleinkind. Als relatiebouwer neemt de grootouder een actieve houding aan ten aanzien van het opbouwen en versterken van de band met het kleinkind door bijvoorbeeld activiteiten te ondernemen. Binnen de rol familiewortels verbinden grootouders het kleinkind met de geschiedenis, tradities, cultuur en religie binnen de familie.

Ten slotte kan de grootouder een begeleidende rol op zich nemen. Het gaat hierbij om een vorm van ondersteuning die verder reikt dan directe hulp in het dagelijks leven en bijdraagt aan de persoonlijke groei, identiteitsvorming en levenskeuzes van het kleinkind. Grootouders kunnen een bron van wijsheid zijn voor het kind of de rol van mentor innemen. Grootouders die een bron van wijsheid zijn, delen levenslessen of inzichten met het kleinkind, vaak gebaseerd op persoonlijke ervaringen van de grootouders. Binnen de rol van mentor stelt de grootouder zich op als vertrouwenspersoon, waarbij de grootouder zijn of haar eigen levenservaringen gebruikt om het kleinkind te voorzien van adviezen.

Relatie tussen grootouders en kleinkinderen

Verschillende onderzoeken wijzen uit dat grootouders een positieve invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van hun kleinkinderen. Zo lijkt sprake te zijn van een positieve relatie tussen een hoge mate van betrokkenheid van grootouders en het welzijn van kleinkinderen (Attar-Schwartz & Buchanan, 2018; Griggs et al., 2010). Getoonde affectie vanuit grootouders kan ervoor zorgen dat gevoelens van eigenwaarde, geluk en algemene gezondheid worden versterkt en stress en depressieve gevoelens afnemen (Mannson & Booth-Butterfield, 2011). Daarnaast kan frequent contact tussen grootouders en kleinkinderen bijdragen aan de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kleinkinderen (Tanskanen & Danielsbacka, 2018). Nabijheid en betrokkenheid door grootouders kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan het aanpassingsvermogen van kleinkinderen (Tan, 2018), het vertonen van prosociaal gedrag tijdens de adolescentie (Wild, 2018) en een grotere participatie aan sociale activiteiten (Mannson & Booth-Butterfield, 2011).

De relatie tussen grootouders en kleinkinderen lijkt te worden beïnvloed door factoren zoals geografische woonafstand, etnische en culturele invloeden, ervaringen van grootouders met hun eigen grootouders, relaties met de middelste generatie en gender (Dunifon & Barjracharya, 2012; Mueller en Elder, 2003; Scharf, 2014). Wat betreft de geografische woonafstand blijkt uit onderzoek dat grootouders die meer betrokken zijn bij het leven van hun kleinkinderen vaak dichter bij hen wonen (Mueller en Elder, 2003). Een grotere woonafstand tussen grootouders en kleinkinderen lijkt samen te hangen met een lagere kwaliteit van de relatie (Dunifon & Barjracharya, 2012). Daarnaast lijken grootouders in collectivistische culturen een meer betrokken en centrale rol te vervullen binnen de familie dan in individualistische culturen. Dit lijkt bij te dragen aan een sterkere verbondenheid tussen grootouders en kleinkinderen (Giarrusso et al., 2001; Scharf, 2014). Verder suggereert onderzoek dat grootouders die zelf een grootouder in hun leven hebben gehad, dubbel zo vaak invloed uitoefenen en ondersteuning bieden aan hun eigen kleinkinderen (Mueller & Elder, 2003). Ook blijkt dat de relatie tussen grootouders en kleinkinderen beïnvloed kan worden door de kwaliteit van de relaties met de tussenliggende generatie. Grootouders die een goede band hebben met hun eigen kinderen, lijken eerder een hechte band met hun kleinkinderen te ontwikkelen en hier meer inspanning voor te leveren. Eveneens lijken kinderen die een positieve band met hun ouders hebben, ook een betere band met hun grootouders te ervaren (Dunifon & Barjracharya, 2012).

Gender

Er bestaat discussie over de invloed van gender op de relatie tussen grootouders en kleinkinderen. In het onderzoek van Tan et al. (2010) wijzen jongeren hun grootmoeder vaker aan als hun meest nabije grootouder. Ook zouden zij meer contact hebben met hun grootmoeder, wat in verband wordt gebracht met een hogere mate van emotionele nabijheid (Tan et al., 2010). Daarnaast laat onderzoek van Davey et al. (2009) zien dat kleinzoons een nauwere band lijken te ervaren met hun grootouders dan kleindochters. Daarentegen toont onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) aan dat gender geen effect lijkt te hebben op de ervaren kwaliteit van de relatie tussen grootouders en kleinkinderen. Er werd zowel in de kindertijd als jongvolwassenheid geen effect gevonden. Ook in het onderzoek van Attar-Schwartz et al. (2009) worden geen verschillen gevonden tussen kleinzoons en kleindochters en de kwaliteit van de relatie die zij met hun grootouders ervaren.

Naast de wetenschappelijke discussie over de invloed van gender op de relatie tussen grootouders en kleinkinderen, worden ook uiteenlopende bevindingen gevonden over de invloed van gender op de waardering van de rollen van grootouders. Enerzijds lijken grootmoeders en grootvaders verschillende rollen op zich te nemen ten aanzien van het grootouderschap. Uit onderzoek van Eldén et al. (2023) blijkt dat hoewel grootvaders in vergelijking met eerdere generaties tegenwoordig meer betrokken lijken bij de zorg voor hun kleinkinderen, de aard van hun betrokkenheid nog steeds verschilt ten opzichte van grootmoeders. Grootmoeders zouden vaker verzorgende en emotioneel ondersteunende rollen op zich nemen, terwijl grootvaders vaker door kleinkinderen uit verschillende generaties worden beschreven als 'speelkameraden' (Eldén et al, 2023). Ook tonen verschillende onderzoeken (MaloneBeach et al., 2018; Scharf, 2014; Smorti et al., 2012) aan dat grootmoeders vaker frequent contact hebben met hun kleinkinderen en de meeste invloed uitoefenen. Dit wordt toegeschreven aan hun grotere investering in relaties en hun neiging om een meer verzorgende houding aan te nemen (Scharf, 2014; Taylor et al. 2005). Anderzijds zijn er ook onderzoeken die wijzen op overeenkomsten in de rollen die grootvaders en grootmoeders vervullen. Zo toont onderzoek van Leeson (2016) aan dat grootvaders voornamelijk een mentorrol op zich nemen richting hun kleinkinderen, door het doorgeven van kennis, houdingen en meningen. Grootvaders zouden zich weinig met de rol van ouders bemoeien en contact met kleinkinderen zou een positieve invloed hebben op het welzijn van de grootvader (Leeson, 2016). Het onderzoek van Quéniart en Charpentier (2012) vindt vergelijkbare resultaten met betrekking tot de rol die grootmoeders vervullen in het leven van hun kleinkinderen. Grootmoeders zouden hun eigen rol voornamelijk beschrijven als

overbrenger van praktische kennis, familiewaarden en familieherinneringen (Quéniart & Charpentier, 2012).

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat kleinzoons en kleindochters van 12 tot 30 jaar verschillen in de rollen die zij waarderen bij hun grootouders. Zo zouden kleinzoons meer waarde hechten aan rollen als adviseur, terwijl kleindochters meer waarde hechten aan rollen als vriendschap (MaloneBeach et al., 2018). Echter zouden zowel kleindochters als kleinzoons de meeste waarde hechten aan de rol van ondersteuner (MaloneBeach et al., 2018).

Huidige studie

Er bestaat dus discussie over de invloed van gender op de rollen die grootouders vervullen. Deze inconsistentie vraagt om verdere verduidelijking. Daarnaast is de bestaande literatuur over de rol van grootouders in het leven van kleinkinderen voornamelijk gebaseerd internationale studies, uit onder andere Scandinavië (Eldén et al., 2023; Leeson, 2016), Noord-Amerika (Arnett, 2023; MaloneBeach et al., 2018; Quéniart & Charpentier, 2012), het Verenigd Koninkrijk (Tan et al., 2010) en Italië (Smorti et al., 2012). Onderzoek naar de Nederlandse context is echter beperkt en verschilt mogelijk van eerdere bevindingen. Tevens richt bestaand onderzoek zich voornamelijk op brede leeftijdsgroepen, waarbij de periode van ontluikende volwassenheid niet afzonderlijk wordt belicht. De beleving van grootouderrollen verschilt in deze levensfase mogelijk van die van eerdere of latere fasen, aangezien in deze periode belangrijke veranderingen in familierelaties plaatsvinden (Oliveira et al., 2020; Parra et al., 2013).

Dit onderzoek heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van jongvolwassenen met de rollen van grootouders. Hierbij wordt gekeken naar mogelijke verschillen in de ervaringen tussen kleindochters en kleinzoons, en naar mogelijke verschillen in de ervaren rollen die grootmoeders en grootvaders vervullen. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is: 'Hoe ervaren jongvolwassenen in Nederland overeenkomsten en verschillen tussen de rollen van grootvaders en grootmoeders, en op welke manier speelt het gender van het kleinkind daarin een rol?'

Methode

Onderzoeksdesign

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is een kwalitatieve onderzoeksmethode gekozen. Er is een cross-sectioneel onderzoeksdesign gebruikt, waarbij sprake was van één afnamemoment en geen experimentele manipulatie toegepast werd. Om inzicht te krijgen in de ervaringen en betekenissen die jongvolwassenen toekennen aan de rollen van hun grootouders, zijn semigestructureerde interviews afgenomen. Het onderzoek is uitgevoerd door twee masterstudenten. Beide onderzoekers hadden een eigen deelonderwerp en onderzoeksvraag, maar gebruikten een gezamenlijke interviewleidraad. De interviewleidraad diende als basis en de onderzoekers hadden de mogelijkheid om aanvullende vragen te stellen. Het gebruik van semigestructureerde interviews kan de interviewer de ruimte geven om dieper op antwoorden in te gaan en vervolgvragen te improviseren op basis van de antwoorden, terwijl de opgestelde hoofdvragen structuur kunnen bieden om meerdere interviews met elkaar te kunnen vergelijken (Kallio et al., 2016).

Populatie en steekproef

De doelpopulatie betrof Nederlandse jongvolwassenen van 18 tot en met 29 jaar in de fase van de ontluikende volwassenheid. De inclusiecriteria vereisten dat respondenten grootouders hadden die voor een periode van minstens tien jaar betrokken waren in hun leven, zowel in de kindertijd als ontluikende volwassenheid. Dit criterium werd gehanteerd omdat dit onderzoek deel uitmaakte van een breder onderzoeksproject waarin ook de verschillen tussen deze twee levensfasen werden onderzocht. Daarnaast werd ernaar gestreefd dat respondenten minstens twee grootouders in leven hadden. Als respondenten in de afgelopen twee jaar een grootouder waren verloren konden zij wel participeren aan het onderzoek, omdat dit recentelijk genoeg werd geacht om iets over de overleden grootouder te kunnen delen. Verder werd gestreefd naar een evenwichtige verdeling tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke respondenten, evenals een evenwichtige verdeling tussen het totale aantal grootvaders en grootmoeders. Dit maakt het mogelijk om beide groepen met elkaar te kunnen vergelijken. Personen die werden ervaren als grootouders maar geen biologische-, stief- of adoptieve relatie met de respondent hadden werden uitgesloten op basis van de exclusiecriteria. De steekproef bestond uit vijftien respondenten (tien vrouwen en vijf mannen), die zijn geworven door middel van een gemakssteekproef. Deze respondenten zijn benaderd via de sociale netwerken van de onderzoekers. De steekproef betrof

jongvolwassenen tussen de 19 en 25 jaar oud, die woonachtig waren in het noorden van Nederland. Binnen kwalitatief onderzoek ligt de nadruk niet op de omvang van de steekproef, maar op de ervaringen en betekenisgeving van de respondenten (Mortelmans, 2013). Hoewel er binnen kwalitatief onderzoek geen strikte regels bestaan voor de steekproefgrootte, wordt in de literatuur een richtlijn van 9 tot 17 respondenten genoemd voor semigestructureerde interviews (Hennink & Kaiser, 2022). Met vijftien respondenten bevindt dit onderzoek zich binnen dat bereik. Tabel 1 geeft verschillende demografische gegevens van de respondenten weer. Het aantal grootouders verwijst naar het aantal grootouders waarover de respondent tijdens het interview heeft gesproken.

Tabel 1

Demografische gegevens van de respondenten

Respondent	**Gender**	**Leeftijd**	**Aantal grootvaders**	**Aantal grootmoeders**
1	Vrouw	25 jaar	3	2
2	Vrouw	23 jaar	1	2
3	Man	25 jaar	1	1
4	Man	21 jaar	2	2
5	Vrouw	19 jaar	3	2
6	Man	24 jaar	1	1
7	Vrouw	22 jaar	2	1
8	Man	24 jaar	2	2
9	Vrouw	21 jaar	0	2
10	Vrouw	22 jaar	2	2
11	Vrouw	22 jaar	2	2
12	Man	25 jaar	1	1
13	Vrouw	23 jaar	1	2
14	Vrouw	21 jaar	1	1
15	Vrouw	23 jaar	2	2

Instrument

Om de semigestructureerde interviews af te nemen is een interviewleidraad ontwikkeld (zie bijlage 1). Hierin zijn beide deelonderwerpen van de onderzoekers met elkaar

gecombineerd, waarbij het andere onderzoek zich richtte op de verschillen tussen de kindertijd en de periode van ontluikende volwassenheid. In het interview stonden de ervaringen van jongvolwassenen met de rollen van grootouders centraal. De vragen in de interviewleidraad zijn opgesteld op basis van de rollen zoals beschreven door MaloneBeach et al. (2018) en Stephan et al. (2023). Eerst is gevraagd naar de ervaringen van de respondent over de kindertijd en daarna is gevraagd naar de hedendaagse ervaringen van de respondent met de rollen van grootouders. Vervolgens werd gevraagd om een vergelijking te maken tussen ervaringen van vroeger en nu. Voor zowel de kindertijd als volwassenheid is gevraagd om een vergelijking te maken tussen grootvaders en grootmoeders. Er werden bijvoorbeeld vragen gesteld als: 'Merkte je een verschil tussen de activiteiten die je met je opa en oma deed?' en 'Merk je een verschil in de rollen die je opa en oma vervullen?' Aan het einde van de interviewleidraad werden de rollen zoals beschreven door MaloneBeach et al. (2018) en Stephan et al. (2023) toegelicht en werd gevraagd of de respondent zich herkende in één of meerdere van deze rollen. Tijdens de afname van de interviews hadden de onderzoekers ruimte om aanvullende of verdiepende vragen te stellen en van de interviewleidraad af te wijken indien onderwerpen tussentijds al aan bod waren gekomen. De interviewleidraad is opgesteld door twee masterstudenten en is besproken met de scriptiebegeleider van het onderzoek. Met twee proefinterviews is getest of de vragen voldoende duidelijk waren voor de respondent. Naar aanleiding van het proefinterview zijn een aantal vragen aan de interviewleidraad toegevoegd, gericht op het verder uitdiepen van de beleving van de respondent, zoals: 'Hoe ervaarde je deze verandering in hun rol?'

Procedure

De interviews zijn fysiek afgenomen in de periode van februari 2025 tot en met maart 2025. De respondenten zijn persoonlijk of via een online platform benaderd. Voorafgaand aan het interview hebben de respondenten een informatiebrief ontvangen waarin de rechten van de respondent en het doel van het onderzoek beschreven stonden. Hierin werd onder andere vermeld dat respondenten zich op elk gewenst moment zonder negatieve gevolgen uit het onderzoek konden terugtrekken en dat de resultaten anoniem zouden worden verwerkt. Ook hebben de respondenten een toestemmingsformulier ingevuld waarin zij geïnformeerde toestemming gaven voor de verwerking van hun gegevens en het maken van een geluidsopname. De interviews zijn individueel afgenomen en verdeeld over beide onderzoekers. Elke respondent is eenmaal geïnterviewd en de interviews duurden tussen de

25 en 60 minuten. Tijdens de afname van de interviews is een geluidsopname gemaakt. De interviews zijn afgenomen in rustige omgevingen zoals een woonkamer of vergaderruimte. De onderzoekers hebben de door hen afgenomen interviews woordelijk getranscribeerd en geanonimiseerd. Vervolgens zijn de transcripten onderling gedeeld. De geluidsopnames en transcripten zijn opgeslagen op een beveiligde netwerkschijf van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), waartoe alleen de onderzoekers en scriptiebegeleider toegang hebben. De transcripten worden hier tot tien jaar na de afronding van het onderzoek bewaard en worden daarna verwijderd. Het onderzoek is op 12 maart goedgekeurd door de Ethische Commissie van Pedagogische Wetenschappen van de RUG (Onderzoekscode: PED-2425-S-0007). De dataverzameling is uitgevoerd in overeenstemming met de algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Analyseplan

Voor het coderen van de transcripten is het programma Atlas.ti 25 gebruikt. Om tot codes te komen is zowel deductief als inductief gecodeerd. Voorafgaand aan het coderen zijn voorlopige codes vastgesteld op basis van de rollen van grootouderschap zoals beschreven door MaloneBeach et al. (2018) en Stephan et al. (2023). Deze zijn vervolgens inductief aangevuld op basis van de antwoorden van de respondenten. Er is gekozen om de onderverdeling in instrumentele, relationele en begeleidende rollen van Stephan et al. (2023) niet te hanteren in het huidige onderzoek. Vanwege het deels inductieve karakter van de codering is bewust ruimte gelaten voor codes die niet volledig binnen het bestaande theoretische kader pasten. De analyse bracht aanvullende rollen aan het licht die binnen deze onderverdeling onvoldoende tot hun recht zouden komen. Na het analyseren van de data zijn de volgende vooraf opgestelde codes als passend bevonden en daarom behouden: 'verzorger', 'rolmodel', 'adviseur', 'bron van liefde', 'leerkracht', 'vriend', 'voorziener', 'relatiebouwer', 'mentor' en 'bemiddelaar'. De codes 'ondersteuner' en 'familiewortels' zijn hernoemd als 'emotioneel ondersteuner' en 'overbrenger van familiewortels' om te verduidelijken waar de rol over gaat. Tevens zijn een aantal codes toegevoegd: 'bron van gezelligheid', 'ondersteuner van ouders', 'verwenner', 'opvoeder' en 'gezagsdrager'. Uiteindelijk zijn er zeventien codes opgesteld. Op basis van deze codes zijn drie overkoepelende thema's geconstrueerd, namelijk: 'rollen van grootouders', 'rolbeleving van kleinzoons' en 'rolbeleving van kleindochters'. De thema's en onderliggende codes zijn weergegeven in een codeboom (zie bijlage 2). Er is overleg geweest tussen de twee onderzoekers over de codering van één

interview om de formulering van de codes af te stemmen. De overige analyse en codering zijn vervolgens zelfstandig uitgevoerd, zonder aanvullend overleg met andere onderzoekers.

Resultaten

Dit hoofdstuk presenteert de ervaringen van jongvolwassen met hun grootouders zoals deze naar voren zijn gekomen in de interviews. Eerst worden de overeenkomsten en verschillen besproken in de rollen van grootvaders en grootmoeders. Vervolgens worden de overeenkomsten en verschillen in de ervaringen van kleinzoons en kleindochters met hun grootouders behandeld. Hierbij worden de meest voorkomende bevindingen uitgelicht.

Rollen van grootouders

Op basis van de interviews zijn in totaal zeventien rollen van grootouders geïdentificeerd. De rollen familiewortels, vriend, voorziener, gezagsdrager, relatiebouwer, mentor en bemiddelaar zijn slechts door een klein deel van de respondenten genoemd en worden daarom niet verder toegelicht in de presentatie van de resultaten. De ervaringen van de respondenten met de overige rollen laten een divers beeld zien. Deze rollen zullen hieronder nader worden toegelicht.

Emotioneel ondersteuner

De rol van emotioneel ondersteuner wordt door de respondenten in dit onderzoek het vaakst aan grootouders toegeschreven (n = 24), waarbij grootvaders even vaak als emotioneel ondersteuner worden beschreven als grootmoeders. De ervaringen van de respondenten met de invulling van deze rol komen grotendeels overeen tussen grootvaders en grootmoeders. Voor zowel grootvaders (n = 7) als grootmoeders (n = 7) omschrijven respondenten dat zij emotionele ondersteuning bieden door interesse te tonen in aspecten van hun leven zoals welzijn, school, sport en vriendschappen. Daarnaast wordt bij zowel grootvaders als grootmoeders emotionele ondersteuning gezien in de vorm van het bieden van een luisterend oor en het tonen van betrokkenheid.

Respondenten beschrijven betrokken grootouders (n = 15) als grootouders die regelmatig langskomen of aanwezig zijn bij belangrijke momenten, zoals het behalen van een diploma of het bijwonen van een sportwedstrijd. Wanneer respondenten specifiek over grootvaders spreken, benoemen zij hun aanwezigheid bij sportieve activiteiten (n = 4). Uit de verhalen over enkel grootmoeders blijkt dat zij hun betrokkenheid vooral uiten door informatie te onthouden en hierop terug te komen (n = 3).

Zowel grootvaders (n = 3) als grootmoeders (n = 5) worden door respondenten beschreven als een bron van troost wanneer dat nodig is. Er wordt bijvoorbeeld genoemd dat

grootouders steun bieden bij pijn of verdriet over bijvoorbeeld "*relaties en vriendinnen onderling, want ik heb niet altijd hele leuke vriendinnen gehad, dus daar heeft hij mij ook wel veel mee geholpen"* (R5, Vrouw). Een aantal respondenten (n = 3) noemen dat hun grootmoeder, ten opzichte van hun grootvader, vooral degene is die troost biedt aan het kleinkind. Zo noemt een respondent bijvoorbeeld:

> *"Als ik m'n hoofd hier nu aan de tafel zou stoten, dan zou mijn opa zeggen: 'pas toch op, dat kan pijn doen', zeg maar terwijl ik dan huilend onder die tafel lag. En dan ging m'n oma gelijk heen van 'oh, is alles oké?'"* (R14, Vrouw).

Respondenten ervaren dus dat grootvaders en grootmoeders de rol van emotioneel ondersteuner op vergelijkbare wijze vervullen, waarbij de ervaren verschillen vooral in subtiele nuances liggen zoals de manier van betrokkenheid en het bieden van troost.

Verzorger

Binnen de rol van verzorger biedt de grootouder praktische, dagelijkse zorg en ondersteuning aan het kleinkind. Respondenten noemen hierbij taken zoals oppassen, het bereiden van maaltijden en het bieden van vervoer. Een respondent beschrijft bijvoorbeeld:

> *"Dat ze gewoon voor me zorgen, van 'oh maar we kunnen wel koken' en 'je kan altijd wel mee-eten dan', en ze doen mijn was in een keer. (...) En dat, nou ja voordat ik ook maar kan denken aan de stallen doen, dan heeft pake de stallen al klaar, dan denk ik 'wow oké'. (...) Ik denk dat dat ook wel een beetje in hun aard zit of zo, dat verzorgende (...) dus ja, ik denk dat dat wel echt hun hoofdrol is"* (R7, Vrouw).

Zowel grootvaders als grootmoeders worden door de respondenten als verzorgend omschreven. De rol van verzorger wordt iets vaker toegeschreven aan grootmoeders (n = 14) dan aan grootvaders (n = 9). Meerdere respondenten (n = 6) ervaren dat hun grootmoeder deze rol duidelijker vervult dan hun grootvader. Dit wordt door hen toegeschreven aan traditionele ideeën over genderrollen, waarbij vrouwen vaker geneigd zijn verzorgende taken op zich te nemen en verzorgend van aard zijn. Een van de respondenten noemt bijvoorbeeld:

> *"Het is eigenlijk, denk ik, net zoals [bij] mama's en papa's. De moeder, tenminste wat ik altijd voor me zie, de moeder is altijd echt verzorgend en de vaders doen het ook wel hoor, maar die in principe in eerste instantie is de moeder degene die eten koopt en die het kindje in het badje legt. (...) Dus ik denk dat het bij oma's meer is als je gaat oppassen of zo, dat de oma's gaan om je zorgen, geven je eten, doen je in een badje"* (R9, Vrouw).

Tegelijkertijd wordt door twee respondenten genoemd dat hun grootvader meer de verzorgende rol op zich nam dan hun grootmoeder. Een van deze respondenten noemt: "*wat ik wel nog heel erg kan herinneren is dat mijn opa echt de verzorgende taken deed, dus de haren kammen en die dingen, eigenlijk het verzorgende"* (R5, Vrouw). Hoewel de rol vaker aan grootmoeders wordt toegeschreven, beschrijven respondenten een tegenstrijdig beeld in hun ervaringen.

Bron van gezelligheid

Daarnaast beschrijven respondenten hun grootouder vaak als iemand die vooral zorgt voor vermaak, gezelligheid en het ondernemen van activiteiten. Zo noemt een van de respondenten bijvoorbeeld: "*zij was meer voor de plezier zeg maar, voor het genieten van de kleinkinderen en andersom*" (R2, vrouw). Voor zowel grootvaders (n = 13) als grootmoeders (n = 10) wordt omschreven dat ze een bron van gezelligheid zijn voor de respondent.

Hoewel veel respondenten deze rol aan beide grootouders toekennen, wordt ook door respondenten genoemd dat één van beide grootouders hierin een centrale rol vervult. Zo wordt door een groot deel van de respondenten (n = 7) ervaren dat voornamelijk hun grootvader deze rol op zich nam. Een van deze respondenten noemt:

> *"En opa was wat meer van nou ja daar gingen we wat de leuke dingen mee doen, de spelletjes mee doen, mee door de tuin rennen, hobbelpaardjes spelen dat soort dingen zeg maar. Dat is wel een verschil denk ik, dan wist je gewoon voor welke dingen je waar heen kon"* (R7, Man).

Door twee respondenten wordt juist genoemd dat hun grootmoeder deze rol meer op zich nam dan hun grootvader. Zo werd bijvoorbeeld genoemd: "*En wel ook met vermaken denk ik, als ik daar dan wel was dat zij wel sneller zoiets had van oh we moeten even wat leuks doen*

voor [naam respondent] of dat soort dingen" (R10, Vrouw). Ondanks dat de rol vaker aan grootvaders wordt toegeschreven, laten de ervaringen een wisselend beeld zien.

Adviseur

Binnen de rol van adviseur geven grootouders op expliciete wijze advies aan de respondent over keuzes en hoe zij zaken kunnen aanpakken. Voor zowel grootvaders (n = 7) als grootmoeders (n = 11) wordt omschreven dat ze de rol van adviseur op zich nemen richting de respondent. De rol wordt vaker toegeschreven aan grootmoeders en de invulling van de rol kan verschillen tussen grootvaders en grootmoeders.

Respondenten beschrijven dat grootouders advies geven over uiteenlopende onderwerpen zoals gezond leven, uiterlijke verzorging, school en de sociale omgang. Adviezen van grootmoeders zijn volgens de respondenten meer gericht op welzijn, persoonlijkheid, het uiten van gevoelens en liefde, terwijl grootvaders vaker advies geven over verstandig met geld omgaan. Een respondent zegt bijvoorbeeld met betrekking tot zijn zusje: *"Mijn oma die wil altijd wel meer feministische dingen meegeven dan mijn opa. Die vindt het dan leuk om te zeggen 'oh gewoon een rijke man trouwen en dan ben je er ook"* (R5, Man). Daarnaast geven meerdere respondenten (n = 3) aan dat hun grootmoeder de rol van adviseur actiever vervuld dan hun grootvader. Deze ervaringen wijzen op variatie in hoe grootmoeders en grootvaders deze rol invullen.

Rolmodel

De rol van rolmodel wordt zowel aan grootvaders (n = 9) als grootmoeders (n = 11) toegeschreven, waarbij de invulling van deze rol overeenkomt. Grootouders vervullen deze rol door, bewust of onbewust, als voorbeeld te dienen voor de respondent, waarbij zij hun normen, waarden of gedragingen overdragen. Een respondent verwoordt dit als volgt: *"Dat je naar ze opkijkt, wat zij doen, dat wil ik later misschien ook wel. Hoe zij zou zijn, wil ik ook zijn"* (R15, Vrouw). Respondenten noemen bijvoorbeeld dat grootouders een voorbeeld voor hen waren in het tonen van naastenliefde, respect en doorzettingsvermogen. Daarnaast zagen sommige respondenten in hun grootouders een voorbeeld van levensgenieters, terwijl anderen juist het voorbeeld kregen van gezond en zuinig leven. Ook wordt door een aantal respondenten genoemd dat grootouders als rolmodel dienden in het overbrengen van religieuze waarden, bijvoorbeeld door het lezen uit de Bijbel, meenemen naar de kerk en

samen bidden. Respondenten ervaren weinig onderscheid in hoe grootvaders en grootmoeders deze rol vervullen.

Ondersteuner van ouders

De rol 'ondersteuner van ouders' wordt aan zowel grootvaders (n = 7) als grootmoeders (n = 10) toegeschreven. Binnen deze rol leggen respondenten de nadruk op de aanwezigheid van grootouders ter ontlasting van hun ouders. Deze ondersteuning vond voornamelijk plaats in de kindertijd van de respondenten, waarin grootouders bijvoorbeeld de zorg overnamen wanneer ouders werkten of hen ondersteunden bij de uitvoering van opvoedkundige of huishoudelijke taken. Een respondent noemt bijvoorbeeld:

> "*Mijn beppe was er meer om een functie zeg maar, dus ik ging daar heen omdat mijn moeder dus bijvoorbeeld me niet kon ophalen of ze kwam bij ons om boodschappen te doen of om de was te vouwen zeg maar (...) ik denk dat dat meer functioneel was en dat ze daarom ook meer bij ons was*" (R2, Vrouw).

Respondenten ervaren weinig verschillen in de wijze waarop grootvaders en grootmoeders deze rol invullen.

Verwenner

De rol van verwenner wordt door respondenten omschreven als een positie waarin grootouders hun kleinkinderen extraatjes geven in de vorm van lekkernijen, cadeautjes of het toestaan van activiteiten die thuis niet toegestaan zijn. Zo noemt een respondent bijvoorbeeld: *"daar mocht alles, met kaarsen spelen, kaars in de brand en dan fikkie stoken, sneeuwballen in de vriezer en dan bewaren voor in de zomer (...) zand op de tafel, konden we met de auto's op de tafel spelen"* (R3, Man). Binnen deze rol valt op dat respondenten noemen dat grootvader deze rol voornamelijk vervult door het koken of bakken van lekkernijen: "*Mijn opa houdt erg van koken en die weet ook wat voor soep we lekker vinden dus die maakt altijd een pan soep als we komen, dat is altijd ja en wat ik zei oliebollen bakken, pannenkoeken bakken"* (R1, Vrouw).

De ervaringen van respondenten verschillen als het gaat om de rol van verwenner tussen grootvaders en grootmoeders. Waar sommige respondenten (n = 2) hun grootvader vooral als verwenner aanduiden: *"en van mijn opa mochten we altijd een extra snoepje, mijn*

oma wilde dat liever niet" (R15, Vrouw), benoemen andere respondenten (n = 2) dat juist hun grootmoeder deze rol vervullen: *"waar mijn oma gewoon altijd lief was en verwennen, en waarbij ik mijn opa toch iets enger vond"* (R4, Man). Hoewel zowel grootvaders (n = 6) als grootmoeders (n = 8) als verwenner worden omschreven, laten de ervaringen van de respondenten dus een wisselend beeld zien van welke grootouder deze rol vervult.

Opvoeder

Binnen de rol van opvoeder dragen grootouders bij aan de ontwikkeling van de respondent door bijvoorbeeld grenzen te stellen en normen en waarden mee te geven. Respondenten noemen bijvoorbeeld: *"nou je wist zeg maar wel de regels bij hun of hoe de dag-structuur ging"* (R7, Vrouw) en *"ik denk dat de opa en oma van mijn moederskant ook meer een soort opvoedende rol dan wel hadden af en toe, gewoon je eet je bord leeg en dat soort dingen"* (R4, Man).

De rol wordt zowel aan grootvaders (n = 7) als grootmoeders (n = 7) toegeschreven. Door een respondent wordt genoemd dat zijn grootmoeder deze rol meer vervulde dan zijn grootvader: *"zij was wat meer inderdaad wat opvoeden en dingen ook voorlezen misschien"* (R6, Man). Daarnaast noemen een aantal respondenten (n = 3) dat hun grootvader zich voornamelijk richt op meegeven van het christelijke wereldbeeld. Verder wordt de invulling van deze rol door grootvaders en grootmoeders als grotendeels vergelijkbaar ervaren.

Bron van liefde

Binnen de rol 'bron van liefde' bieden grootouders onvoorwaardelijke liefde en warmte aan de respondent. Respondenten ervaren deze rol als een vorm van emotionele nabijheid, waarbij grootouders verbaal of non-verbaal laten merken dat zij van de respondent houden. Een van deze respondenten omschrijft: *"Ik kan het niet echt beschrijven, maar het voelt echt als een aanvulling. Ja, echt nog extra liefde*" (R1, Vrouw).

De rol wordt voor zowel grootvaders (n = 6) als grootmoeders (n = 7) genoemd. Een van de respondenten noemt dat de wijze waarop deze rol tot uiting komt verschilt tussen haar grootvader en grootmoeder: *"bij mijn opa merk je het gewoon door zijn aura of zo heel zweverig gezegd (...) maar mijn oma ja die zegt dat dan gewoon, ja en dan geeft ze je even een dikke knuffel"* (R10, Vrouw). Door de overige respondenten wordt de invulling van deze rol grotendeels als gelijk ervaren voor grootvaders en grootmoeders.

Leerkracht

De rol van leerkracht wordt door respondenten toegeschreven aan zowel grootvaders (n = 6) als grootmoeders (n = 6). In de invulling van deze rol wordt over het algemeen hetzelfde ervaren voor grootvaders en grootmoeders. Grootmoeders worden voornamelijk beschreven als leerkracht in het aanleren van vaardigheden zoals naaien, breien en fietsen. Een respondent noemt bijvoorbeeld: *"Ze vindt het gewoon heel leuk om mij iets te leren zeg maar, dus dan gaat ze dan helemaal laten zien hoe zij dat dan doet, en ja je ziet gewoon dat ze dat heel mooi vindt om dat uit te leggen en zo"* (R2, Vrouw). Ook voor grootvaders wordt ervaren dat zij de rol van leerkracht invullen door het aanleren van vaardigheden zoals fietsen, klussen en schaken, maar daarnaast ook door het delen van kennis over onderwerpen zoals de natuur, oorlog, het geloof en het boerenleven. Een respondent noemt bijvoorbeeld: *"Mijn opa had dan zo'n hele grote encyclopedie. En dan gingen ze over de wereld met elkaar praten en over dieren en zo"* (R15, Vrouw). Respondenten ervaren dat zowel grootvaders als grootmoeders binnen de rol van leerkracht vaardigheden overdragen, waarbij grootvaders daarnaast ook nadruk leggen op het overdragen van kennis.

Invloed van gender op de rollen van grootouders

In dit deel van de resultaten staat centraal op welke manier het gender van het kleinkind van invloed is op de rollen die aan grootouders worden toegeschreven. Er wordt ingezoomd op de overeenkomsten en verschillen in de ervaringen van kleinzoons en kleindochters met de rollen van hun grootouders. Hierbij zullen de meest opvallende bevindingen worden belicht.

Rolbeleving van kleinzoons

De mannelijke respondenten in dit onderzoek schetsen een vrij eenduidig beeld van de rollen die zij hun grootouders toekennen. In hun verhalen staan drie rollen op de voorgrond, namelijk de rol van verzorger, bron van gezelligheid en leerkracht. Wat daarbij opvalt, is de grote mate van overeenstemming in de wijze waarop zij deze rollen toekennen aan hun grootmoeders of grootvaders.

Zo omschrijven alle mannelijke respondenten hun grootouders als verzorger. Wanneer zij werden gevraagd om de rol van verzorger te beschrijven noemden ze bijvoorbeeld: "*Ja nou ze biedt vooral zorg op dat moment dan, dus dan geeft ze me gewoon eten, nou ze zorgt gewoon voor mij*" (R8) of *"nou ja als er wat was een pleister halen of wat dan ook"* (R12).

De rol wordt door al deze respondenten (n = 5) aan hun grootmoeder toegeschreven, en door een deel van hen (n = 2) ook aan hun grootvader.

Daarnaast omschrijven zij hun grootouder als een bron van gezelligheid. Ze beschrijven dat hun grootouders een rol vervullen waarin vermaak centraal staat, bijvoorbeeld door het ondernemen van activiteiten en voeren van informele gesprekken. Er wordt bijvoorbeeld genoemd: *"we moeten het nu gewoon gezellig hebben en een beetje de verhalen wat delen en lol hebben, zolang het nog kan is dat mooi"* (R3) en *"het is gewoon ja leuke dingen doen met je opa en oma eigenlijk, kan heel breed zijn"* (R8). Alle mannelijke respondenten benoemen hun grootvader als een bron van gezelligheid. Twee van hen geven aan dat zij met hun grootvader voornamelijk de plezierige activiteiten ondernemen zoals het spelen van spelletjes. De rol wordt daarnaast ook door een deel van hen aan hun grootmoeders toegeschreven (n = 3).

Tot slot beschrijft een groot deel van de mannelijke respondenten (n = 4) hun grootvader als leerkracht. Zij noemen dat hun grootvader bijvoorbeeld kennis overdraagt over het boerenleven, de geschiedenis of het geloof. Ook noemen zij dat hun grootvader hun vaardigheden heeft aangeleerd zoals fietsen, schaken of leren klussen. Een van de respondenten noemt bijvoorbeeld: *"mijn andere opa heeft me leren om te schaken en leren gewoon buiten, weet ik het hoe je appels plukt en hoe je een band plakt, dat soort dingen"* (R4). De rol van leerkracht wordt in deze verhalen uitsluitend gekoppeld aan grootvaders, en wordt niet toegeschreven aan grootmoeders. Bij mannelijke respondenten staat de rol van leerkracht meer op de voorgrond dan bij vrouwelijke respondenten. Zij noemen deze rol ook (n = 4), maar deze staat minder centraal in hun beschrijvingen. In hun verhalen wordt de rol van leerkracht toegeschreven aan zowel grootvaders (n = 3) als grootmoeders (n = 3).

Rolbeleving van kleindochters

De vrouwelijke respondenten in dit onderzoek schetsen een meer uiteenlopend beeld van hun ervaringen met de rollen die grootouders aannemen. In hun verhalen komen de rollen emotioneel ondersteuner, verzorger en bron van gezelligheid het meest naar voren.

Een groot deel van de vrouwelijke respondenten (n = 9) beschrijft hun grootouders als emotioneel ondersteuner. Ze noemen bijvoorbeeld dat hun grootouders bij sport komen kijken, interesse tonen en een luisterend oor bieden. Zowel grootvaders (n = 6) als grootmoeders (n = 8) worden door vrouwelijke respondenten beschreven als emotioneel ondersteuner. De rol van emotioneel ondersteuner staat meer op de voorgrond in de verhalen

van vrouwelijke dan mannelijke respondenten. Enkele mannelijke respondenten (n = 2) noemen deze rol ook, maar deze neemt bij hen een minder prominente plaats in.

Daarnaast wordt de rol bron van gezelligheid door een groot deel van de vrouwelijke respondenten (n = 9) toegeschreven aan hun grootouders. De rol wordt door hen beschreven als een rol waarin vermaak centraal staat, samen activiteiten worden gedaan en informele gesprekken worden gevoerd. Een respondent noemt bijvoorbeeld:

> *"omdat ik er wel heel veel plezier uithaalde, dus dat ja daar ging ik ook altijd mee naar toneel en dan brachten ze me of we gingen even [het dorp] in of zo, en als ik nieuwe kleding had dan moest ik dat ook allemaal showen en zo dat vond ik helemaal geweldig. Nee dat vond ik altijd wel heel erg leuk daar kon ik echt uren mee kletsen"* (R7).

Zowel grootvaders (n = 7) als grootmoeders (n = 6) worden door vrouwelijke respondenten beschreven als bron van gezelligheid.

Ook de rol van verzorger wordt door een groot deel van de vrouwelijke respondenten (n = 8) toegeschreven aan hun grootouders. Deze respondenten beschrijven dat grootouders binnen deze rol zorg bieden door bijvoorbeeld op te passen of eten te geven. Een respondent noemt bijvoorbeeld: *"Dat vind ik ook al zorg, eten bieden, maar ook als ik dan ziek uit huis werd gehaald (...) dan bood ze ook zorg, geeft ze paracetamol (...) zorg betekent voor mij meer van ze denken om je"* (R9). Een deel van deze respondenten (n = 4) noemt dat ze ervaren dat hun grootmoeder de rol van verzorger meer op zich neemt dan hun grootvader. Eén respondent noemt dat haar grootvader de rol van verzorger meer op zich neemt dan haar grootmoeder. De rol wordt door vrouwelijke respondenten voornamelijk toegeschreven aan hun grootmoeder (n = 7). Echter wordt de rol ook door een aantal respondenten toegewezen aan hun grootvader (n = 3).

Discussie

Dit onderzoek had als doel inzicht te krijgen in hoe jongvolwassenen in Nederland overeenkomsten en verschillen ervaren tussen de rollen van hun grootvaders en grootmoeders, en op welke manier het gender van het kleinkind daarin een rol speelt. Uit de resultaten blijkt dat jongvolwassenen de rollen van hun grootvaders en grootmoeders grotendeels als gelijk ervaren, met nuances die voortkomen uit zowel subtiele genderverschillen als uiteenlopende persoonlijke ervaringen. Wat betreft het gender van het kleinkind bestaat er een gemeenschappelijke basis in hoe kleinzoons en kleindochters de rollen van hun grootouders ervaren, die grotendeels losstaat van het gender van het kleinkind. Tegelijkertijd wijzen de bevindingen ook op subtiele verschillen in de beleving van grootouderrollen tussen kleinzoons en kleindochters**.**

Rollen van grootouders

Over het algemeen ervaren jongvolwassenen grootvaders en grootmoeders als vergelijkbaar in hun rol als ondersteuner van ouders, bron van liefde, rolmodel, emotioneel ondersteuner en opvoeder. Dit sluit aan bij de bevindingen van Stephan et al. (2023), die aangeven dat jongvolwassenen voornamelijk over hun grootouders spreken als collectief en zelden onderscheid maken op basis van het gender van de grootouder. Hoewel Stephan et al. (2023) niet specifiek ingaan op genderverschillen binnen de rollen van grootouders, suggereert deze bevinding dat het gender van de grootouder voor jongvolwassenen weinig bepalend is. Daarnaast toont eerder onderzoek aan dat grootvaders en grootmoeders doorgaans vergelijkbare motieven hebben om betrokken te zijn bij het leven van hun kleinkinderen, waarbij het ondersteunen van ouders als belangrijkste motivatie wordt genoemd (Di Gessa et al., 2020). Volgens de Sociaal-Cognitieve Theorie van Bandura (1986) wordt gedrag gestuurd door onderliggende motivaties en overtuigingen. Wanneer grootvaders en grootmoeders vergelijkbare motieven delen, suggereert deze theorie dat zij hun rol ook op vergelijkbare wijze zullen vervullen. De gedeelde motivatie van grootouders om ouders te ondersteunen verklaart dus mogelijk waarom jongvolwassenen in het huidige onderzoek grootvaders en grootmoeders als vergelijkbaar ervaren in hun rol als ondersteuner van ouders. Deze bevindingen wijzen erop dat jongvolwassenen bepaalde grootouderrollen herkennen die grotendeels onafhankelijk zijn van het gender van de grootouder. Hoewel deze bevindingen wijzen op een samenhang tussen de motieven van grootouders en de waargenomen rolvervulling door jongvolwassenen, is nog geen onderzoek gedaan naar hoe deze twee aspecten zich daadwerkelijk tot elkaar verhouden.

Ondanks dat de invulling van de rollen emotioneel ondersteuner, leerkracht en opvoeder grotendeels als gelijk worden ervaren, komen binnen deze rollen subtiele verschillen naar voren tussen grootvaders en grootmoeders. Zo tonen grootvaders hun betrokkenheid vooral door aanwezig te zijn bij sportieve activiteiten, terwijl grootmoeders vaker informatie onthouden en hier later op terugkomen. Dit komt overeen met het onderzoek van Smorti et al. (2012), waaruit blijkt dat grootvaders vaker sportieve en fysieke activiteiten met hun kleinkinderen ondernemen, terwijl grootmoeders meer betrokken zijn bij symbolische activiteiten die gebaseerd zijn op taal. Deze bevindingen suggereren dat een gedeelde rolopvatting niet altijd leidt tot een volledig gelijke rolinvulling, en dat er alsnog (subtiele) verschillen kunnen bestaan in de invulling van de rollen.

Binnen de rol adviseur ervaren jongvolwassenen duidelijkere verschillen tussen grootvaders en grootmoeders. Grootmoeders nemen deze rol vaker op zich en leggen de nadruk vooral op psychosociale onderwerpen zoals welzijn, gevoelens en persoonlijkheid. Grootvaders daarentegen geven vaker advies over praktische zaken. Eerder onderzoek heeft zich nog niet gericht op de rol van gender binnen veel specifieke grootouderrollen zoals de rol van adviseur. Het huidige onderzoek draagt daarom bij aan de wetenschappelijke kennis door deze subtiele verschillen gedetailleerder in kaart te brengen. De ervaren verschillen in dit onderzoek kunnen worden verklaard vanuit de sociale roltheorie (Eagly & Wood, 2012), die stelt dat gedragsverschillen tussen mannen en vrouwen ontstaan doordat zij in de samenleving verschillende sociale rollen toegewezen krijgen. Deze rollen blijven bestaan bij het ouder worden (Eagly & Wood, 2012). Dit kan verklaren waarom grootmoeders hun advies meer richten op sociaal-emotionele ondersteuning, en grootvaders zich meer richten op de overdracht van praktische onderwerpen. Dit wijst erop dat hoewel grootouders in veel rollen vergelijkbaar functioneren, traditionele genderrollen een subtiele invloed blijven uitoefenen op de wijze waarop bepaalde rollen worden ingevuld. Echter variëren de leeftijden van de grootouders in het huidige onderzoek tussen 70 en 100 jaar, waardoor de invloed van traditionele genderrollen mogelijk per generatie verschilt en sterker doorwerkt bij oudere grootouders dan bij jongere grootouders.

De rollen verzorger, bron van gezelligheid en verwenner worden door jongvolwassenen op verschillende manieren toegeschreven aan grootvaders en grootmoeders, zonder eenduidig patroon. Waar het huidige onderzoek een wisselend beeld laat zien, wijzen eerdere onderzoeken (Lee & Tang, 2015; Luo et al., 2012) erop dat de rol van verzorger voornamelijk door grootmoeders wordt vervuld. Dit wordt toegeschreven aan traditionele genderopvattingen, die suggereren dat vrouwen verantwoordelijk zijn voor het onderhouden

van familierelaties en de zorg voor hun (klein)kinderen, terwijl mannen zich meer buiten het gezin richten (Spitze & Ward, 1998, in Wang & Mutchler, 2020). Deze opvattingen zijn voornamelijk onder oudere generaties nog regelmatig aanwezig (Kaufman & Taniguchi, 2006). Echter tonen verschillende onderzoeken (Coall et al., 2016; Eldén et al., 2024; Patrick & Tomczewski, 2008) aan dat grootvaders vaker dan voorgaande generaties betrokken zijn bij de zorg voor hun kleinkinderen. Dit duidt op een veranderingsproces, waarbij de verzorgende rol van grootvaders in de loop der jaren is toegenomen. Deze verschuiving kan het wisselende beeld verklaren dat jongvolwassenen ervaren met betrekking tot de rol van verzorger.

Een andere mogelijke verklaring voor het wisselende beeld binnen de rollen verzorger, bron van gezelligheid en verwenner, is dat deze rollen minder door het gender van de grootouder worden bepaald en meer door contextuele factoren. Zo wijst eerder onderzoek erop dat de behoeften en verwachtingen van de ouders een belangrijke rol spelen in de wijze waarop grootouders hun rol vervullen (Luo et al., 2012). Ook de relatie tussen grootouders en hun eigen kinderen lijkt ervoor te zorgen dat grootouders vaker bepaalde rollen vervullen ten opzichte van hun volwassen kleinkinderen, zoals het bieden van gezelschap en emotionele steun (Huo, 2017). Tevens blijken individuele kenmerken zoals leeftijd, opleidingsniveau, algemene gezondheid en persoonlijkheid van zowel kleinkinderen als grootouders van invloed op de rolvervulling van grootouders (Barnett et al., 2010; Hakoyama & MaloneBeach, 2013; MaloneBeach et al., 2018). Zo vervullen grootouders met een lager opleidingsniveau vaker de rol van vriend, terwijl grootouders met een hoger opleidingsniveau vaker optreden als adviseur of mentor (King & Elder, 1998). Ook hebben grootouders die beschikken over minder functionele beperkingen en meer emotionele middelen een grotere kans om een verzorgende rol aan te nemen (Luo et al., 2012). Deze bevindingen suggereren dat het wisselende beeld in hoe grootouders de rollen verzorger, bron van gezelligheid en verwenner vervullen, verklaard kan worden door een samenspel van contextuele en individuele factoren. In het huidige onderzoek zijn verschillende factoren zoals leeftijd, gender, familieomvang, geografische afstand en etnische achtergrond bevraagd, maar zijn andere factoren zoals de relaties met de tussenliggende generatie, opleidingsniveau en gezondheid niet meegenomen. Ook eerdere onderzoeken richten zich voornamelijk op de invloed van afzonderlijke factoren op de rolvervulling van grootouders. Vervolgonderzoek is nodig om een beter inzicht te krijgen in het samenspel tussen deze factoren.

De rol van gender

Wanneer gekeken wordt naar het gender van het kleinkind, typeren zowel kleinzoons als kleindochters hun grootouders vooral als verzorger en als bron van gezelligheid, waarbij de invulling van deze rollen grotendeels gelijk wordt ervaren. Ook binnen het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) worden over het algemeen overeenkomsten gevonden tussen kleinzoons en kleindochters wat betreft de rollen die zij waarderen bij hun grootouders. Deze bevindingen wijzen op een gemeenschappelijke basis in hoe jongvolwassenen de rollen van hun grootouders ervaren, die grotendeels losstaat van het gender van het kleinkind.

Het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) rapporteert overeenstemming tussen kleinzoons en kleindochters binnen de rol van emotioneel ondersteuner. Daarentegen laat het huidige onderzoek juist subtiele verschillen zien in de wijze waarop kleinzoons en kleindochters deze rol ervaren. Kleindochters benadrukken deze rol sterker, terwijl kleinzoons vooral de rol van hun grootouders als leerkracht centraal stellen. Bovendien rapporteren MaloneBeach et al. (2018) dat kleinzoons vooral waarde hechten aan de rol van adviseur, terwijl kleindochters vooral waarde hechten aan de rol vriend. In het huidige onderzoek wijzen kleinzoons en kleindochters deze rollen daarentegen in gelijke mate en op vergelijkbare wijze toe aan hun grootouders.

Daarnaast valt in het huidige onderzoek op dat kleinzoons een relatief eenduidig beeld schetsen van hun ervaringen met de rollen van hun grootouders, terwijl kleindochters meer variatie in hun rolbeleving laten zien. Dit kan duiden op een meer gedifferentieerde rolperceptie onder kleindochters ten opzichte van kleinzoons, maar ook op een grotere roldiversiteit van grootouders tegenover kleindochters. Deze nuance wordt in het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) niet gerapporteerd, wat kan wijzen op het ontbreken van dit onderscheid of op een andere focus binnen dit onderzoek.

De verschillende bevindingen tussen het huidige onderzoek en dat van MaloneBeach et al. (2018) kunnen mogelijk worden toegeschreven aan verschillen binnen de steekproefpopulaties, waarbij het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) werd uitgevoerd onder Amerikaanse jongvolwassenen. De verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten is wel vergelijkbaar in beide onderzoeken. Daarnaast speelt de gebruikte onderzoeksmethode mogelijk een rol. Het huidige onderzoek maakte gebruik van kwalitatieve interviews, terwijl MaloneBeach et al. (2018) een kwantitatieve vragenlijst hanteerden.

De nuanceverschillen die zowel in het huidige onderzoek als in het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) worden gevonden, kunnen wijzen op een deels uiteenlopende

waardering van grootouderrollen tussen kleinzoons en kleindochters. Een alternatieve verklaring is dat grootouders hun rol aanpassen aan het gender van het kleinkind. Mogelijk is er sprake van een samenspel van beide, waarbij perceptie en interactie wederzijds beïnvloed worden door gender. Beschikbare literatuur naar de verschillen tussen kleinzoons en kleindochters is beperkt, waardoor er nog onvoldoende inzicht bestaat in hun rolpercepties en de verklaringen voor geconstateerde verschillen. Gezien de beperkte beschikbare literatuur en de uiteenlopende bevindingen tussen het huidige onderzoek en dat van MaloneBeach et al. (2018), is aanvullend onderzoek wenselijk om de overeenkomsten en verschillen in de rolbeleving van kleinzoons en kleindochters nader te verkennen.

Beperkingen

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste is het lastig om de onderzoeksresultaten te generaliseren naar de bredere populatie jongvolwassenen. De steekproef bestaat uit vijftien respondenten, die zijn geworven door middel van een gemakssteekproef. Dit vergroot de kans dat de kenmerken van de deelnemers relatief homogeen zijn en niet representatief voor de volledige doelpopulatie. Hierdoor kunnen bepaalde perspectieven ondervertegenwoordigd zijn of geheel buiten beschouwing zijn gebleven. Echter lag het doel van dit onderzoek niet in het doen van statistisch generaliseerbare uitspraken, maar in het verkrijgen van diepgaande inzichten in de ervaringen en belevingen van jongvolwassenen, zoals gebruikelijk is binnen kwalitatief onderzoek (Mortelmans, 2013).

Ten tweede wijkt de verdeling tussen het aantal mannelijke (33,3%) en vrouwelijke (67,7%) respondenten af van de vrijwel gelijke verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022). De relatief lage respons onder mannen kan mogelijk geleid hebben tot een minder representatief beeld van hun ervaringen met de rollen van grootouders. In het onderzoek van MaloneBeach et al. (2018) is sprake van een vergelijkbare scheve verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Dit roept de vraag op in hoeverre de overeenkomsten in de bevindingen tussen beide onderzoeken daadwerkelijk een patroon weerspiegelen, dan wel het gevolg zijn van een ondervertegenwoordiging van mannelijke perspectieven.

Daarnaast is binnen de rol van het gender van het kleinkind tijdens de interviews niet expliciet gevraagd aan de respondenten welke grootouderrollen zij waarderen. In plaats daarvan is dit geïnterpreteerd op basis van hun antwoorden, wat mogelijk heeft geleid tot een zekere mate van subjectiviteit. Het expliciet opnemen van deze vraag in de interviewleidraad

had het mogelijk eenvoudiger gemaakt om de antwoorden tussen respondenten met elkaar te vergelijken en een duidelijker beeld te krijgen van de overeenkomsten en verschillen op basis van gender.

Tot slot vond bij het analyseren van de interviews overleg plaats tussen twee onderzoekers over de codering van één interview, met als doel om de consistentie in de manier van coderen te vergroten. De verdere data-analyse is zelfstandig uitgevoerd, zonder aanvullend overleg. Aangezien zelfstandig analyseren minder ruimte biedt voor het bespreken en vergelijken van verschillende interpretaties, kan dit het risico hebben meegebracht dat subtiele aspecten of alternatieve betekenissen over het hoofd zijn gezien. Het betrekken van meerdere onderzoekers bij het coderingsproces en het voeren van regelmatig overleg over de totstandkoming van de codes had mogelijk de kans vergroot om verschillende interpretaties te integreren en zo tot een meer genuanceerde analyse te komen.

Aanbevelingen

Hoewel voorzichtigheid geboden is bij het generaliseren van de onderzoeksresultaten, levert het huidige onderzoek een bijdrage aan de wetenschappelijke kennis over grootouderrollen, bekeken vanuit het perspectief van jongvolwassenen in de fase van ontluikende volwassenheid. Dit perspectief is relatief onderbelicht in de bestaande literatuur, waarbij tot op heden enkel onderzoek is gedaan binnen internationale contexten. Bovendien ligt de focus binnen verwante studies veelal op andere levensfasen, zoals de kindertijd of latere volwassenheid (Dunifon & Bajracharya, 2012; Eldén et al., 2024), of op het perspectief van grootouders zelf (Buchanan & Rotkirch, 2018; King & Elder, 1998). Door deze specifieke focus draagt het huidige onderzoek bij aan een verdiepend inzicht in hoe jongvolwassenen in de fase van ontluikende volwassenheid de rollen van hun grootouders ervaren. De bevindingen maken duidelijk dat grootouders in veel gevallen een belangrijke rol vervullen in het leven van deze jongvolwassenen. Deze kennis kan professionals handvatten bieden om de rol van grootouders als steunfiguren beter te integreren in de begeleiding en ondersteuning van jongvolwassenen.

Daarnaast richtte eerder onderzoek zich voornamelijk op de vergelijking tussen grootvaders en grootmoeders binnen brede of overkoepelende grootouderrollen (Eldén et al., 2024; Lee & Tang, 2015; Luo et al., 2012). Het huidige onderzoek biedt hierop een verdieping door de invulling van specifieke roltypes, zoals benoemd door MaloneBeach et al. (2018) en Stephan et al. (2023), nader te analyseren. Dit biedt meer inzicht in de wijze waarop genderverschillen per afzonderlijk roltype tot uiting komen. Tevens is enkel binnen

het onderzoek van MaloneBeach et al. (2023) aandacht besteed aan de invloed van het gender van het kleinkind op de perceptie van grootouderrollen. Het huidige onderzoek bouwt hierop voort door dit perspectief verder te verkennen, specifiek binnen de Nederlandse context. Tussen het huidige onderzoek en dat van MaloneBeach et al. (2018) bestaan enkele tegenstrijdige bevindingen. Deze bevindingen onderstrepen het belang van vervolgonderzoek waarin jongvolwassenen expliciet wordt gevraagd welke rollen zij waarderen aan hun grootouders, om beter inzicht te krijgen in hoe deze percepties gevormd worden en mogelijk verschillen afhankelijk van gender en context.

Verder zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op de factoren die de rolbeleving van jongvolwassenen beïnvloeden. Uit de interviews komt naar voren dat een deel van de jongvolwassenen factoren als geografische afstand en de gezondheid van de grootouder zien als bepalende elementen in de rollen die grootouders vervullen. In sommige gevallen resulteerde ziekte of verminderde mobiliteit in een verschuiving of zelfs het wegvallen van bepaalde rollen. Een beter begrip van deze dynamiek is van belang om te kunnen duiden hoe externe omstandigheden de rollen van grootouders kunnen beïnvloeden, en wat de invloed hiervan is op het leven van jongvolwassenen. Dit kan bijdragen aan een meer gerichte ondersteuning van jongvolwassenen bij veranderende familiesituaties. Daarnaast blijkt uit enkele interviews dat jongvolwassenen niet alleen betekenis toekennen aan de rollen van hun grootouders, maar zelf ook regelmatig een actieve rol aannemen richting hun grootouders. Zij boden bijvoorbeeld praktische hulp in gevallen waarin hun grootouder te maken kreeg met gezondheidsproblemen of een verminderde zelfredzaamheid. Deze omkering van rollen is relevant in het licht van de stijgende levensverwachting in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). Dit kan ertoe leiden dat grootouders in toenemende mate beroep doen op hun volwassen kleinkinderen voor ondersteuning. Voor jongvolwassenen kan dit nieuwe verantwoordelijkheden met zich meebrengen, die invloed kunnen hebben op hun rolbeleving en eigen ontwikkeling in de fase van ontluikende volwassenheid.

Referentielijst

Arnett, J. J. (2023). Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties (3rd edition). New York: Oxford Academic. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1093/oso/9780197695937.003.0001

Attart-Schwartz, S., Buchanan, A., & Tan, J. P. (2009). Adolescents' Perspectives on Relationships with Grandparents: The Contribution of Ecological Factors. *Children and Youth Services Review, 31*, 1057-1066. https://www.researchgate.net/publication/268089738

Attar-Schwartz, S., & Buchanan, A. (2018). Grandparenting and adolescent well-being: Evidence from the UK and Israel. *Contemporary Social Science, 13*(2), 219-231. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/21582041.2018.1465200

Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist, 44*(9)*,* 1175-1184. https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.9.1175

Barnett, M. A., Scaramella, L. V., Neppl, T. K., Ontai, L., & Conger, R. D. (2010). Intergenerational Relationship Quality, Gender, and Grandparent Involvement. *Family Relations*, *59*(1), 28–44. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2009.00584.x

Buchanan, A., & Rotkirch, A. (2018). Twenty-first century grandparents: Global perspectives on changing roles and consequences. *Contemporary Social Science, 13*(2), 131-144. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/21582041.2018.1467034

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022). Mannen en vrouwen. Geraadpleegd op 18 mei 2025, van https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-vrouwen

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024). Levensverwachting; geslacht, leeftijd (per jaar en periode van vijf jaren). Geraadpleegd op 25 november 2024, van https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/37360ned

Coall, D. A., Hilbrand, S., Sear, R., Hertwig, R. (2016). A New Niche? The Theory of Grandfather Involvement. In: Buchanan, A., Rotkirch, A. (eds) Grandfathers. Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life. London: Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56338-5_2

Danielsbacka, M., & Tanskanen, A. O. (2016). The association between grandparental investment and grandparents' happiness in Finland. *Personal Relationships, 23*(4), 787–800. https://doi.org/10.1111/pere.12160

Davey, A., Savla, J., Janke, M., & Anderson, S. (2009). Grandparent–grandchild

relationships: From families in contexts to families as contexts. *International Journal of Aging and Human Development, 69*(4), 311–325. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.2190/AG.69.4.d

Di Gessa, G., Zaninotto, P., & Glaser, K. (2020). Looking after grandchildren: gender differences in 'when,' 'what,' and 'why': Evidence from the English Longitudinal Study of Ageing. *Demographic Research, 43*(52), 1545-1562. https://doi.org/10.4054/DemRes.2020.43.53

Dunifon, R., & Bajracharya, A. (2012). The Role of Grandparents in the Lives of Youth. *Journal of Family Issues, 33*(9), 1168-1194. https://doi-org.proxy ub.rug.nl/10.1177/0192513X12444271

Eagly, A., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. Van Lange, A. W. Kruglanski, E. T. Higgins (Eds.). *Handbook of theories of social psychology, 2*, 458-476. https://doi.org/10.4135/9781446249222.n49

Eldén, S., Anving, T., Wallin., L. A. (2024). Grandchildhood: Care and relationality in narratives of three generations in Sweden. *Childhood, 31*(1), 120-137. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/09075682231216630

Fingerman, K. L., Huo, M., & Birditt, K. S. (2020). A Decade of Research on International Ties: Technological, Economic, Political, and Demographic Changes. *Journal of Marriage and Family, 82*(1), 383-403. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/jomf.12604

Giarrusso, R., Feng, D., Silverstein, M., & Bengtson, V. L. (2001). Grandparent-Adult Grandchild Affection and Consensus: Cross-Generational and Cross-Ethnic Comparisons. *Journal of Family Issues, 22*(4), 456-477. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/019251301022004004

Griggs, J., Tan, J. P., Buchanan, A., Attar-Schwartz, S., & Flouri, E. (2010). 'They've Always Been There for Me': Grandparental Involvement and Child Well-Being. *Children & Society, 24*(3), 200-214. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/j.1099-0860.2009.00215.x

Hakoyama, M., & MaloneBeach, E. E. (2013). Predictors of Grandparent–Grandchild Closeness: An Ecological Perspective. *Journal of Intergenerational Relationships*, *11*(1), 32–49. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/15350770.2013.753834

Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine, 992.* https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523

Huo, M., Kim, K., Zarit, S. H., & Fingerman, K. L. (2018). Support Grandparents Give to Their Adult Grandchildren, *The Journals of Gerontology,* 73(6), 1006–1015, https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1093/geronb/gbw208

Johnson, M. K., & Benson, J. (2012). The Implications of Family Context for the Transition to Adulthood. In Booth, A., Brown, S., Landale, N., Manning, W., McHale, S (Eds.). Early Adulthood in a Family Context: *National Symposium on Family Issues* (pp. 87–103). New York: Springer.

Kallio, H., Pietilä, A. A.-M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic 34 methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing, 72*(12), 2954–2965. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/jan.13031

Kaufman, G., & Taniguchi, H. (2006). Gender and Marital Happiness in Later Life. *Journal of Family Issues*, *27*(6), 735-757. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0192513X05285293

King, V., & Elder, G. H. (1998). Education and Grandparenting Roles. *Research on Aging*, *20*(4), 450-474. https://doi.org/10.1177/0164027598204004

Lee, Y., & Tang, F. (2015). More caregiving, less working caregiving roles and gender difference. *Journal of Applied Gerontology, 34*(4), 465–483. https://doi.org/10.1177/0733464813508649

Leeson, G.W. (2016). Out of the Shadows: Are Grandfathers Defining Their Own Roles in the Modern Family in Denmark? In: Buchanan, A., Rotkirch, A. (eds) Grandfathers. Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56338-5_4

Luo, Y., LaPierre, T. A., Hughes, M. E., & Waite, L. J. (2012). Grandparents Providing Care to Grandchildren: A Population-Based Study of Continuity and Change. *Journal of Family Issues*, *33*(9), 1143-1167. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0192513X12438685

MaloneBeach, E. E., Hakoyama, M., & Arnold, S. (2018). The Good Grandparent: Perspectives of Young Adults. *Marriage & Family Review*, *54*(6), 582–597. https://doi.org/10.1080/01494929.2017.1414724

Mansson, D. H., & Booth-Butterfield, M. (2011). Grandparents' Expressions of Affection for Their Grandchildren: Examining Grandchildren's Relational Attitudes and Behaviors. *Southern Communication Journal*, *76*(5), 424–442. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/1041794x.2010.508554

Miguel, I., Araújo, A. M., Fernandes, S., Carneiro, L., & Fernandes, P. (2021). Are perceptions of grandparenthood related to family and life satisfaction? A study with emerging adults. *Journal of Social and Personal Relationships*, *38*(4), 1152-1171. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0265407520981152

Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden* (4e herziene druk). Leuven: Acco.

Mueller, M. M., & Elder, G. H. (2003). Family Contingencies across the Generations: Grandparent-Grandchild Relationships in Holistic Perspective. *Journal of Marriage and Family*, *65*(2), 404–417. https://www.jstor.org/stable/3600086

Oliveira, C., Fonseca, G., Sotero, L., Crespo, C., & Relvas, A. P. (2020). Family dynamics during emerging adulthood: Reviewing, integrating, and challenging the field. *Journal of Family Theory and Review, 12*(3), 350–367. https://doi.org/10.1111/jftr.12386

Parra, A., Oliva, A., & Reina, M. del C. (2013). Family Relationships From Adolescence to Emerging Adulthood: A Longitudinal Study. *Journal of Family Issues*, *36*(14), 2002-2020. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0192513X13507570

Patrick, J. H., & Tomczewski, D. K. (2008). Grandparents Raising Grandchildren: Benefits and Drawbacks? Custodial Grandfathers. *Journal of Intergenerational Relationships*, *5*(4), 113–116. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1300/J194v05n04_11

Punyanunt-Carter, N. M., LaFreniere, J. R., Norman, M. S., & Colwell, M. J. (2019). Analyzing College Students from Divorced and Intact Families and Their Family Communication Patterns and Interpersonal Communication Motives. *Southern Communication Journal*, *84*(4), 219–232. https://doi.org/10.1080/1041794X.2019.1641544

Quéniart, A., & Charpentier, M. (2012). Initiate, Bequeath, and Remember: Older Women's Transmission Role Within the Family. *Journal of Women & Aging*, *25*(1), 45–65. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/08952841.2012.720181

Scharf, M. (2014). Maturing and Aging Together: Emerging Adult Grandchildren -Grandparents Relationships. In J. J. Arnett (Ed.), T*he Oxford Handbook of Emerging Adulthood* (pp. 203-212). Oxford Library of Psychology. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1093/oxfordhb/9780199795574.013.35

Smorti, M., Tschiesner, R., & Farneti, A. (2012). Grandparents–grandchildren relationship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 46*, 895–898. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.219

Stephan, A. T., Hochstetter, N. D., Clark, V. E., & Jamil, F. M. (2023). From Supportive to

Strained: A Mixed Methods Exploration of Emerging Adults' Characterizations of Past and Present Grandparent-Grandchild Roles and Relationships. *Emerging Adulthood*, *11*(4), 933-946. https://doi-org.proxy ub.rug.nl/10.1177/21676968231171738

Tan, J. P., Buchanan, A., Flouri, E., Attar-Schwartz, S., & Griggs, J. (2010). Filling the Parenting Gap? Grandparent Involvement With U.K. Adolescents. *Journal of Family Issues*, *31*(7), 992-1015. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0192513X09360499

Tan, J. P. (2018). Do grandparents matter? Intergenerational relationships between the closest grandparents and Malaysian adolescents. *Contemporary Social Science*, *13*(2), 246–260. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/21582041.2018.1424931

Tanskanen, A., & Danielsbacka, M. (2018). Multigenerational Effects on Children's Cognitive and Socioemotional Outcomes: A Within-Child Investigation. *Child Development, 89*(5), 1856-1870. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/cdev.12968

Taylor, A. C., Robila, M., & Lee, H. S. (2005). Distance, Contact, and Intergenerational Relationships: Grandparents and Adult Grandchildren from an International Perspective. *Journal of Adult Development, 12,* 33-41. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1007/s10804-005-1280-7

Wang, S., & Mutchler, J. E. (2020). The Implications of Providing Grandchild Care for Grandparents' Marital Quality. *Journal of Family Issues*, *41*(12), 2476-2501. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0192513X20934845

Wild, L. G. (2018). Grandparental involvement and South African adolescents' emotional and behavioural health: a summary of research findings. *Contemporary Social Science*, *13*(2), 232–245. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/21582041.2017.1422536

Bijlage 1: Interviewleidraad 'Grootouders'

Introductie

- Uitleg over doel en inhoud van onderzoek (verwijzen naar informatiebrief); uitleg over privacy en 'informed consent' (vrijwilligheid; recht om te stoppen; recht op terugtrekken uit onderzoek).
- Indien akkoord: ondertekenen informed-consent formulier.

Start opname

Wat fijn dat je mee wilt doen aan dit onderzoek naar de betekenis van grootouders in het leven van jongvolwassenen, nu en vroeger. We beginnen met een paar meer algemene vragen en gaan daarna dieper in op je relatie met je grootouders. Daarbij is het de bedoeling dat je twee grootouders in gedachten neemt waar je over gaat vertellen.

Algemene vragen

1. Wat is je leeftijd?
2. Wat is je gender?
3. Hoe is het gezin waarin je bent opgegroeid samengesteld?
4. Hoeveel grootouders heb je die je in zowel in je kindertijd (0-12 jaar) als volwassenheid hebt gekend, zowel van vaders- als moederskant?
5. Wat zijn op dit moment de leeftijden (ongeveer) van jouw grootouders?
6. Hoeveel kleinkinderen hebben jouw grootouders in totaal?
7. Hoe zou je jouw familie omschrijven (groot/klein)?
8. Hoe ver wonen jouw grootouders van jou vandaan (wonen ze dichtbij/ver weg)?
9. Heeft een van je grootouders (die in Nederland woonachtig zijn) een migratieachtergrond? Zo ja, welke?

Bruggetje naar het specifieke onderwerp

Hoe zou je in het algemeen de relatie/band tussen jou en jouw grootouders beschrijven?

Tijdens dit interview wordt de term "rol" gebruikt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen rol en relatie. De rol gaat over wat voor functie iemand vervult. Dus wat voor plek nam jouw grootouder in en wat deed jouw grootouder met jou? Een voorbeeld van een rol is: advies

geven of zorg bieden. De rol gaat dus over wat je voor elkaar bent. Relatie is meer kwalitatief en verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan, en wat jij hiervan vindt.

Vragen over de kindertijd

De volgende vragen gaan over jouw kindertijd. Daarmee bedoelen we de leeftijdscategorie van ongeveer 0-12 jaar, dus tot aan het eind van de basisschooltijd.

1. Kun je beschrijven wat voor rol jouw grootouders speelden toen je een kind was?
2. Hoe vaak had je contact met je grootouders in je kindertijd?
   2a. Wanneer kwam jij bij jouw grootouders?
   2b. Wanneer kwamen jouw grootouders bij jou?
   2c. Wat deden jullie samen?
3. Wat heb je meegekregen van jouw grootouders toen jij kind was? (zowel over de rol als de relatie) (normen en waarden die jouw grootouders wilden meegeven) (wat vond je daarvan?)

Indien van toepassing:
Heeft de culturele achtergrond van je grootouders hier een rol in gespeeld, denk je? Waar zit dat in volgens jou?

De volgende vragen gaan specifiek in op verschillen tussen oma en opa; niet elke respondent heeft wellicht zowel een opa als een oma gekend, dus mogelijk zijn deze vragen niet voor iedereen relevant:

4. Merkte je in de kindertijd een verschil tussen je opa en oma en de band die je met hen had? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?
5. Merkte je een verschil in de rollen die je opa en oma vervulden? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?
6. Merkte je een verschil tussen de activiteiten die je met je opa en oma deed? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?
7. Merkte je een verschil tussen je opa en oma en de dingen die ze je mee wilden geven? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?

Indien van toepassing: Denk je dat de culturele achtergrond van je grootouder(s) hier een rol in heeft gespeeld? Kun je dat toelichten?

Vragen over de ontluikende volwassenheid

De volgende vragen gaan over de fase ontluikende volwassenheid (18-29), de levensfase waarin jij je nu bevindt.

5. Hoe ervaar je de rol van jouw grootouders nu?
   5a. Waar zijn je grootouders bij betrokken?
6. Hoe vaak heb je nu contact met jouw grootouders?
   6a. Is dit minder of meer dan vroeger?
   6b. Is dit contact anders dan vroeger? In welk opzicht?
   6c. Wanneer zie jij je grootouders nu?
   6d. Wat doen jullie nu nog samen?
7. Wat is er veranderd in de manier waarop jouw grootouders betrokken zijn in jouw leven sinds de kindertijd?
8. Wat krijg je nu van jouw grootouders mee?

Vergelijking tussen grootvaders en grootmoeders:

9. Merkte je nu een verschil tussen je opa en oma en de band die je met hen hebt? Zo ja, waar liggen deze verschillen in?
10. Merk je een verschil in de rollen die je opa en oma vervullen? Zo ja, in welk opzicht?
11. Merk je een verschil tussen de activiteiten die je met je opa en oma uitvoert? Zo ja, in welk opzicht?
12. Merk je een verschil tussen je opa en oma en de dingen die ze je mee willen geven? Zo ja, hoe?

Indien van toepassing: Speelt de culturele achtergrond van je grootouder(s) hier (nog steeds) een rol in, denk je? Kun je dat toelichten?

Vergelijking kindertijd en ontluikende volwassenheid

10. Is er een verschil in de rol die jouw grootouders nu hebben en die ze vroeger hadden? Op welke manier? Zo ja, hoe ervaarde je deze verandering in hun rol? / Zo nee, wat vind je ervan dat de rol hetzelfde is gebleven?

11a. Welke aspecten van hun rol zijn hetzelfde gebleven? En welke aspecten zijn er veranderd?
12. Hoe passen je grootouders zich volgens jou aan in de levensfase waarin je je nu bevindt?

Eindvraag

13a. Uit literatuur (MaloneBeach et al., 2018; Stephan et al., 2023) blijkt dat grootouders verschillende rollen kunnen hebben. Welke van de volgende rollen past het beste bij jouw grootouders?
13b. Of is het een combinatie van rollen?
13c. Of heb je een eigen benaming?

Rollen:

1. Ondersteuner (“supporter”)
2. Adviseur (bron van wijsheid)
3. Vriend (bron van liefde/bandenbouwer)
4. Verzorger (“caregiver”)
5. Voorziener (“provider”)
6. Gezagsdrager (“disciplinarian”)
7. Bemiddelaar (“mediator”)
8. Rolmodel
9. Leraar (/mentor)
10. (Familiaire) wortels (“roots”)

Dan zijn we nu aan het eind gekomen van het interview. Zijn er nog dingen die je wilt aanvullen?

We gaan dit interview uittypen, maar we zorgen ervoor dat er daarbij geen namen of andere dingen in komen te staan die herleidbaar zijn tot jou of een van je grootouders.

Wil je het uitgetypte interview nog nalezen? (*zo ja, hier een afspraak over maken*).

Heel hartelijk bedankt voor je deelname en je tijd!
(*opname uitzetten)*

Bijlage 2: codeboom

Code	Beschrijving	Thema('s) waarin de code voorkomt	Ontstaanswijze
Emotioneel ondersteuner	De grootouder is een bron van emotionele steun door een luisterend oor te bieden, interesse te tonen, troost te bieden of betrokkenheid te tonen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Verzorger	De grootouder biedt praktische, dagelijkse zorg en ondersteuning aan het kleinkind, zoals oppassen, het bereiden van maaltijden en het bieden van vervoer.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Bron van gezelligheid	De grootouder zorgt voor vermaak, gezelligheid en het ondernemen van activiteiten.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Inductief
Adviseur	De grootouder geeft expliciet advies over keuzes, vragen of problemen in het leven.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Rolmodel	De grootouder vervult bewust of onbewust een voorbeeldfunctie door zijn of haar eigen gedrag, normen en waarden over te brengen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief

Ondersteuner van ouders	De grootouder biedt zorg en helpt met huishoudelijke taken met als doel om de ouders te ontlasten.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Inductief
Verwenner	De grootouder geeft het kind extraatjes in de vorm van lekkernijen, cadeautjes of activiteiten die thuis niet mogen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Inductief
Opvoeder	De grootouder draagt bij aan de ontwikkeling van het kind door het stellen van regels en het meegeven van normen en waarden.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Inductief
Bron van liefde	De grootouder biedt onvoorwaardelijke liefde en emotionele warmte aan het kleinkind.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Leerkracht	De grootouder brengt het kleinkind kennis of vaardigheden bij.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Overbrenger van familiewortels	De grootouder verbindt het kleinkind met de geschiedenis, waarden, tradities en religie binnen de familie.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Vriend	De grootouder oefent weinig hiërarchie uit richting het kleinkind en er is sprake van een (bijna) gelijkwaardige relatie.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief

Voorziener	De grootouder biedt financiële of materiële steun aan het kleinkind.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Gezagsdrager	De grootouder oefent veel hiërarchie uit richting het kleinkind.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons, rolbeleving van kleindochters	Inductief
Relatiebouwer	De grootouder neemt een actieve houding aan ten aanzien van het opbouwen en versterken van de band met het kleinkind door bijvoorbeeld activiteiten te ondernemen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleindochters	Deductief
Mentor	De grootouder zich op als vertrouwenspersoon, waarbij de grootouder zijn of haar eigen levenservaringen gebruikt om het kleinkind te voorzien van adviezen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleinzoons	Deductief
Bemiddelaar	De grootouder lost conflicten op binnen de familie en probeert de familie dichter tot elkaar te brengen.	Rollen van grootouders, rolbeleving van kleindochters	Deductief